Назаренко Ю. А.
слухач магістратури
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник
доктор політичних наук, професор
Алєксєєнко І.В.

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ – ЗАПОРУКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ

Пріоритети прав людини є домінуючими в процесі реалізації євроінтеграційних прагнень України. Якість і доступність освіти для кожного є головними критеріями дотримання міжнародних норм і вимог національного законодавства щодо реалізації права громадян на отримання освіти.

Законодавство України про освіту базується на Конституції України і складається з Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», інших нормативно-правових актів і міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Конституція України гарантує право кожного громадянина на доступність якісної освіти. Це в повній мірі повинно стосуватися й дітей з особливими потребами, до яких належать діти з проблемами фізичного та розумового розвитку, з психоневрологічними захворюваннями тощо.

Для забезпечення права на якісну освіту цих дітей міжнародна практика пропонує дітям з особливими потребами широкий вибір доступних форм здобуття освіти, одними з яких є «включені» («інклюзивні») форми навчання. Останні дають змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими однолітками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Під інклюзивною освітою розуміємо систему освітніх послуг, яка ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу [1].

Сутність теоретичних понять інклюзивної освіти достатньо повно викладена у працях Д. Гарнера, М. Кінг-Сірса, Д. Леско, П. Міттлера. Зарубіжний досвід упровадження інклюзивної освіти систематизовано у працях Д. Бішопа, Х. Вулі, Р. Зіглера, Д. Камерон, Н. Клегга, Б. Крауфа, М. Фореста, Д. Фрайзена, Р. Хайкі. Висвітлювали окреслену проблему на пострадянському

науковому просторі такі вчені, як: В. Ардзінба, С. Колосов, А. Колупаєва, І. Ломакова, М. Сварнік, В. Ткачук, О. Ярська-Смірнова та ін.

Незважаючи на численність праць, проблеми інклюзивної освіти потребують подальшої розробки з огляду на їх актуальність.

Отже, міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та (або) психічного здоров'я представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту, але й є відображенням часу.

В основі інклюзії лежить право людини на освіту, проголошене у Загальній декларації прав людини 1948 р., де зазначається: «Кожен має право на освіту … освіта має бути спрямована на розвиток людської особистості та посилення поваги до прав людини та основних свобод…» [2]. Зокрема, у ст. 23 Конвенції про права дитини 1989 р. йдеться, що дитина з особливими освітніми потребами повинна мати: «доступ до освіти, виховання, медичного обслуговування, реабілітаційних послуг, професійної підготовки, максимально можливої соціальної інтеграції та індивідуального розвитку, включаючи його чи її культурний та духовний розвиток» [3].

Термін «інклюзивна освіта» є одним із ключових у такому визначальному міжнародному документі як «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів» (резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 р.), який наголошує, що держави-учасниці повинні використовувати всі засоби для забезпечення рівних можливостей осіб із особливими потребами/інвалідністю у всіх сферах суспільного життя.

Іншими документами, які усталюють термін інклюзивна освіта, є Саламанкська декларація та «Програма дій щодо освіти осіб із особливими освітніми потребами». Що стосується вищої освіти, то Україна, ратифікувавши Лісабонську конвенцію та приєднавшись до Болонської декларації, зобов'язалась створювати всі навчальні умови для осіб із особливими потребами/інвалідністю.

Та що ми можемо говорити про здобуття вищої освіти особами з особливими потребами, якщо в нашій крайні на сьогодні, відсутня усталена національна термінологічна система, яка пов'язана з навчанням осіб із особливими потребами/інвалідністю. Україна повинна законодавчо врегулювати термінологію, яка загальновизнана в міжнародній практиці та вживається в основних міжнародно-правових актах.

При законодавчому врегулюванні національної термінології, пов'язаної з освітою для осіб із особливими потребами/інвалідністю, слід обґрунтувати необхідність запровадження терміну «інклюзія» як радикально нового підходу до

організації навчального процесу. Україна має свій досвід освіти для осіб із особливими потребами/інвалідністю, що на сьогоднішній день відрізняється від досвіду розвинених країн світу, де соціальна інклюзія є стратегічним пріоритетом суспільного розвитку. Характерно, що навіть в наказах Міністерства освіти і науки України (далі МОН) не існує системного підходу до усталення єдиної термінології. Як підтвердження можна навести положення наказу МОН України № 691 від 2 грудня 2005 року «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю», де використано низку термінів: «діти з особливими освітніми потребами», «молодь з інвалідністю», «діти з тяжкими порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я» тощо. Але ці терміни відображають медичний підхід, коли увагу зосереджено на вадах здоров'я, тоді як у міжнародній практиці домінує тенденція до розвитку соціальної моделі створення всіх можливостей для реалізації здібностей і можливостей осіб із особливими потребами/інвалідністю.

Спробу нормативної легітимізації терміна «інклюзивна освіта» здійснено в наказі Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2009 року , що затверджує «План дій щодо запровадження інклюзивного навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009–2012 роки». Саме в цьому наказі МОН України чи не вперше наголошено на тому, що впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання потребує створення відповідного освітнього середовища, забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчальної методичного забезпечення, а ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами.

5 вересня 2017 року Верховна Рада України ухвалила новий Закон «Про освіту», що розширює можливості для розвитку інклюзії в системі освіти України. В вищезазначеному законі визначено термін «інклюзивне навчання», «інклюзивне освітнє середовище» та впроваджена ст. 20 в якій затверджена сучасна європейська модель стандартів інклюзивної освіти.

Отже, з вищезазначеного ми можемо зробити висновок, що на сьогодні в нашій країні наявне законодавство, яке декларує права дітей з особливими потребами на розвиток, але водночас повною мірою не вказує на практичні механізми їх реалізації. Незважаючи на певні позитивні результати освітнього експерименту, треба зазначити, що впровадження інклюзивної освіти у нашій країні має ще багато проблем, потребує розробки та вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення у навчальних закладах сприятливого середовища, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Література

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

2. Загальна декларації прав людини: Декларація прийнята і проголошена в Резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://zakon.rada.gov.ua.
3. Про права дитини : Конвенція, ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon. rada.gov.ua.

Нестерова К. Ю.
студент 4 курсу
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник
кандидат філософських наук, доцент
Стояцька Г.М.

ЗАКОНОДАВЧА ТА ПРАКТИЧНА ПЛОЩИНА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК УМОВА НОВАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ближче всього до великого стоїть чесність
(Віктор Марі Гюго)

В Україні освіта постає не в якості предмету достатку та розкоші, як це існувало в дореволюційний період, а стає необхідністю. Скорочення професійно-технічних освітніх закладів та розширення мережі вищих навчальних закладів вимагає від останніх підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти.

Отримання освіти не є тим необхідним явищем, відсутність якого унеможливлює існування людини в світі. Отримання освіти вже не постає головним джерелом знань, а освіта розглядається як статус у суспільстві, та, подекуди, як певний соціальний ліфт, а не шлях до розвитку та самовдосконалення.

В Україні з одного боку – освітній процес стає чинником до соціалізації особистості, збільшенням розумового потенціалу, отримання етичних навичок, а з іншого – супроводжується падінням рівня надання освітніх послуг, знецінення освіти.

В сфері освіти наразі спостерігаються явища, з якими стикаються всі студенти навчальних закладів, зокрема: різні форми плагіату, хабарництво, суб'єктивне оцінювання, списування тощо. І боротьба з цими явищами майже неможлива, адже формальні відносини не призведуть до продуктивності та спільної роботи усіх складових елементів освітньої діяльності.